

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 294

Parasjat Balak

12 Tamoez 5769

3/4 juli 2008

Overzicht Parasjat Balak (Bamidbar 22:2-25:9)

Balak, de koning van *Moav*, is dodelijk bevreesd voor de Israëlieten. Hij geeft *Bil'am*, een bekende tovenaars, opdracht hen te vervloeken.

Aanvankelijk verschijnt Hasjem aan Bil'am en verbiedt hem te gaan. Maar omdat Bil'am zo blijft aandringen, verschijnt Hasjem hem nog een tweede keer en verleent hem toestemming om te gaan.

Onderweg blokkeert een *malach* (een engel, een boodschapper van Hasjem) de weg van het ezeltje van Bil'am. Bil'am kan zijn frustratie niet bedwingen, en iedere keer dat het ezeltje stopt of wil omkeren, slaat hij het. Dan, wonderbaarlijk, begint het ezeltje plotseling te praten en vraagt Bil'am waarom hij haar slaat. De *malach* instrueert Bil'am aangaande wat hij wel en wat hij niet mag zeggen over het Joodse Volk. Wanneer *Bil'am* arriveert, maakt Koning Balak uitgebreide voorbereidingen in de hoop dat Bil'am succes zal hebben met zijn vloek. Drie keer probeert Bil'am het Joodse Volk te vervloeken, en drie keer komt er een zegen voor in de plaats uit zijn mond. Balak zendt *Bil'am* naar huis, nu hij ziet hoe deze jammerlijk gefaald heeft. De *Israëlieten* beginnen te zondigen met de Moabietische vrouwen, en beginnen ook de Moabietische afgoden te aanbidden. Hiervoor worden zij gestraft met een plaag.

Een van de Joodse leiders brengt zelfs uitdagend een Midjanietische prinses in zijn tent, in vol aanschouwen van Mosjé en het volk. *Pinchas*, een kleinzoon van Aharon, grijpt een speer en doodt de boosdoeners. De plaag stopt, maar niet voordat 24.000 mensen zijn gedood.

Haftara Parasjat Balak (Micha 5:6-6:8)

Door Reuben Ebrahimoff

Samenvatting van de Haftara

De Profeet voorspelt dat vóór de oorlog van Gog en Magog de machtige staten van de wereld zich tegen Israël zullen verzamelen. Het Joodse volk zal niet meer verwachten dat zijn redding van enig persoon afkomstig zal zijn; zij zullen in plaats daarvan voor hun redding vertrouwen op Hasjem, en het Volk Israël zal triomferen over alle volken van de wereld. Micha voorspelt de reiniging van Israël; na de oorlog van Gog en Magog zal Hasjem alle wapens van Israël wegnemen, want zij zullen niet langer meer nodig zijn. Ook zal Hasjem tovenarij, toekomstvoorspellers en afgoden uitbannen, met inbegrip van Asjera-bomen, want alle volken van de wereld zullen zich realiseren dat er slechts één ware G-d bestaat. Israël wordt ervan beschuldigd niet te luisteren naar Hasjems geboden, hoewel zij vele malen daarvoor gewaarschuwd zijn. Hasjem vraagt: „Is dit jullie dank, dat Ik jullie uit Egypte gevoerd heb?” „Is dit jullie dank dat Ik jullie beschermd heb tegen Balak, de koning van Moab?” „Is dit jullie dank voor de manier waarop Bil'am hen geantwoord heeft?” Micha eindigt de *Haftara* met het advies betreffende wat Hasjem van ons verwacht. Dat is het nastreven van rechtvaardigheid, naastenliefde en in nederigheid wandelen met Hasjem.

Het verband met de parasja

Een van de dingen die Micha opnoemt is de samenzwering tussen Balak en Bil'am om Israël te vervloeken en de mislukking daarvan en vervolgens Bil'ams advies om Israël door middel van ontucht te verleiden tot afgodendienst.

Inzicht in Parasjat Balak

B & B, twee persoonlijkheden

Rasji zegt in zijn commentaar op het woord מִמּוֹעִי – *mimoelie* [tegenover mij] (pasoek 22:5), dat zonder de letter 'vav' geschreven is, dat het 'omhakken, vellen' betekent, zoals we aantreffen in *Tehilliem* 118:10: „want ik zal hen vernietigen (אָמַילֵם).” Balak klaagde dat Israël te dichtbij was gekomen en dreigde hem te vernietigen.

Rav Joseef Chaim Sonnenfeld stemt in met Rasji's vertaling van *mimoelie*, maar in een volledig andere context, om de dialoog tussen Balak en Bil'am te verklaren. Volgens hem houdt het woord verband met de

Brit mila (het woord *mila* is afkomstig van het woord *mol*, dat afsnijden betekent), een mitswa die Israël niet meer met zijn kinderen gedaan had sedert zij uit Egypte waren getrokken. De reden hiervoor was o.a. dat ten gevolge van de zonde van de *meragliem* [verkenners] 38 jaar daarvoor, de noordenwind was gestopt te blazen, waardoor het (volgens de geaccepteerde ideeën van die tijd) gevaarlijk zou zijn om een kind te besnijden. Dit liet Israël achter met een voortdurend schaamtevol merkteken.

In de huidige *pasoeek* suggereerde Balak aan Bil'am dat dit een te mooie gelegenheid was om te missen. Hier was iets dat hij zou kunnen exploiteren, om Israël te vervloeken.

R. Joseef Chaim baseert dit op 1) de Gemara in Menachot (41a), waar verklaard wordt dat in een tijd van boosheid, Hasjem in deze wereld zelfs straft voor het nalaten van een gebod om iets te doen, en 2) op een vers in Micha (6:5), waar wij, evenals in de Gemara in Berachot (7a) herinnerd worden aan G-ds goedheid, dat Hij Zijn woede in bedwang hield gedurende de gehele tijd dat Bil'am probeerde Israël te vervloeken. Het is duidelijk dat Balak Bil'am adviseerde om G-ds woede op te roepen. En dat deed hij inderdaad.

Gebaseerd op de eerste verklaring, suggereerde hij dat aangezien Bil'am precies het moment kende waarop iedere ochtend Hasjems woede werd opgewekt (op het tijdstip waarop de koningen van de wereld hun kroon afzetten en zich neerwerpen voor de zon), hij in staat zou zijn om Israël te vervloeken via de mitswa van Mila, waar deze hele generatie Joden zich niet aan gehouden hadden.

In dat geval is de vraag: waar ging Balak in de fout? Waarom onderdrukte Hasjem Zijn woede, wanneer daar zo'n goede reden voor was om daar lucht aan te geven?

Het antwoord ligt opgesloten in de woorden van Bil'am zelf: „Want ik zie hen vanaf de toppen van de bergen (*merosj tsoeriem*), en van de heuvels (*oemigevoöt*) sla ik hen gade” (23:9). Dit is een verwijzing naar de scherpe vuursteen die het vers in Jehosjoea '*charvot tsoeriem*' noemt, en die Jehosjoea gebruikte om Israël te besnijden, en 'Givat Arolot' (de heuvel van de voorhuiden, waar dit plaats vond). Ze hadden weliswaar tot dan toe hun kinderen niet besneden, maar G-d voorzag dat zij in de naaste toekomst, zodra zij Erets Jisraël zouden binnentrekken, en de noordenwind weer zou gaan blazen, er allemaal in zouden toestemmen zich te laten besnijden. Toen Bil'am dat eenmaal wist, begreep hij dat de mogelijkheid om Israël te vervloeken op die basis verkeken was, en dat was zijn antwoord op de suggestie van Balak.

Nu past het vers in Micha [dat we hiervoor aangehaald hebben] als een handschoen. „Mijn volk, herinner je nu wat Balak, de koning van Moav, van plan was [namelijk dat Bil'am zijn vloek op de Brit Mila zou baseren], en wat Bil'am, de zoon van Peor hem antwoordde [zoals we nu zullen zien] vanaf Sjittiem [de plaats waar Israël de laatste zonde beging met de dochters van Moav, toen zij nog niet besneden waren] tot Gilgal” [waar Jehosjoea hen allemaal besneed, en Jehosjoea noemde die plaats zelf 'Gilgal' in zijn Boek (5:9): „Vandaag heb Ik de schande van Egypte van jullie afgerold [Galoti], en Hij noemde die plaats Gilgal, tot op deze dag” [met een verwijzing naar de schaamte van de Brit Mila die daar en toen verwijderd werd, volgens deze interpretatie].

Spirituele boodschap van Rabbi Shlomo

Deze week lezen we over de profetie van Bil'am, de Midjaniet, die, gefrustreerd in zijn poging om het Joodse volk te vervloeken, hen ten slotte zegent. Zijn laatste profetie is onze uiteindelijke verlossing.

Ik begrijp het niet. Hebben we geen Joden, geen Rabbijnen, geen eigen talent, dat we Bil'am nodig hebben om zo'n fundamenteel begrip te introduceren?

Rabbijn Chaim Gutnick z"l vertelde eens over een echtpaar, dat bij hem kwam voor een huwelijks advies. Hij suggereerde hen o.a. dat zij zich op een speciale Joodse praktijk zouden toeleggen, bijvoorbeeld Sjabbat-maaltijden.

Gefrustreerd door zijn reactionaire, ouderwetse gedachten, lieten ze hem schieten en zochten professionele hulp.

Een paar weken later was hij thuis en opende de deur voor hetzelfde echtpaar. Deze keer kwamen ze een fles wijn en een boeket bloemen brengen als vredeoffer.

De verklaring voor hun veranderde houding: Hun duur betaalde „moderne” therapeut had hen aanbevolen dat zij wat meer romantiek in hun huwelijk moesten brengen. Eén keer per week de tv afzetten, de telefoon uit het stopcontact halen en rustig samen gaan zitten aan een door kaarsen verlicht diner...

Toen ze het identieke advies van een „vakman” gehoord hadden, dachten ze nog eens na over hun vorige reactie, en besloten dat er misschien toch wel enige waarde zat in het Jodendom.

Wanneer zelfs de Bil'ams kunnen overtuigen dat deze wereld een verandering nodig heeft; dat het leven grotere mogelijkheden heeft dan de rotzooi waarin we dagelijks worstelen, is het dan niet tijd dat we ook op de aanhangwagen van Goedheid & Vriendelijkheid klimmen, en, door onszelf te veranderen, de Verlossing van de wereld naderbij te brengen? Sjabbat Sjalom!

UIT DE TALMOED

We starten deze week met een nieuw traktaat: Sjabbat. Het is de bedoeling iedere week de voornaamste onderwerpen van een daf (blad) van dit traktaat hier samen te vatten. We beginnen met een inleiding tot traktaat Sjabbat.

Een overzicht van Traktaat Sjabbat

Sjabbat is het eerste traktaat van *Seder Mo'eed*, en niet zonder reden; Sjabbat is de meest voorkomende van alle bijzondere dagen, en de straf op overtreding ervan is de zwaarste van allen. Overtreding van de voorschriften van Sjabbat wordt gestraft men steniging – de zwaarste straf die door het *Beit Din* werd uitgesproken, terwijl zelfs Jom Kippoer alleen door de Hemelse Rechtbank met *kareet* gestraft wordt, terwijl het verbod om op andere *Jamieim Toviem* te werken alleen maar een *lo ta'asee* (een verbod) is, waarvan overtreding met geseling gestraft wordt. Voorts kan geen enkel ander traktaat vergeleken worden met de omvang van traktaat Sjabbat voor wat betreft de enorme hoeveelheid halachot die daarin voorkomen. Om al deze rede-nen werd Sjabbat vooraan geplaatst in de orde *Mo'eed*.

Voor het grootste deel gaat dit traktaat over de details van hilchot Sjabbat, zowel *mid'oraita* als *mid'rabbanan*. In hun discussies van deze halachot wijken onze Geleerden af naar verwante en minder of in het geheel niet verwante onderwerpen die in de hele Tora voorkomen, zoals de Talmoed zo vaak doet.

Het eerste hoofdstuk gaat over de *melechetsa*, het verbod op het dragen op openbaar terrein en het uitbrengen van het ene domein naar het andere. Ook worden de vier domeinen uitgebreid besproken. De diverse *misjnajot* behandelen verschillende Rabbijnse verboden, die werden ingesteld om de mensen te beschermen tegen ongewilde overtreding van Sjabbat. Bijvoorbeeld, een kleermaker mag vlak voor Sjabbat niet uitgaan met een naald in zijn kleren gestoken, om te voorkomen dat hij het ook nog bij zich zal dragen wanneer Sjabbat ingaat. Het hoofdstuk behandelt dan de achttien *gezerot* (verordeningen), die werden ingesteld door de leerlingen van Beit Hillel en Beit Sjammai op een gemeenschappelijke vergadering, en het sluit af met activiteiten die men al dan niet mag beginnen op *erev Sjabbat* [de dag voor Sjabbat, d.i. vrijdag], uit bezorgdheid dat men er onopzettelijk mee doorgaat als Sjabbat reeds is ingegaan.

Het tweede hoofdstuk gaat over de mitswa van het aansteken van de Sjabbat-lichten. In dat verband behandelt de Gemara dan ook gelijk de lichten van de Chanoeke menora, en het hoofdstuk sluit af met een bespreking van *bein hasjemasjot*.

De derde en vierde hoofdstukken gaan over de bereiding van voedsel en hoe men die op een vuur of door isolatie warm kan houden voor de Sjabbat. De Gemara bespreekt ook de *melacha* van koken en geeft een aantal richtlijnen voor *moektsa*.

Het vijfde hoofdstuk concentreert zich op de mitswa dat men zijn dier moet laten rusten op Sjabbat. Het bespreekt welke voorwerpen als een last voor het dier beschouwd moeten worden en die daarom niet op het dier gelegd mogen worden om daarmee te lopen over openbaar terrein. De verplichting van vermaning wordt ook genoemd.

Het zesde hoofdstuk gaat over kleding en sieraden die al dan niet op Sjabbat op straat gedragen mogen worden, wegens vrees dat de drager ze buiten zal uit- of afdoen en ze in zijn hand zal verder dragen. Hier komen verschillende problemen van *taharot* te sprake.

Het zevende hoofdstuk, „*Klal Gadol*” genoemd, noemt de negenendertig *melachot* op die op Sjabbat verboden zijn en behandelt de omstandigheden waaronder iemand verplicht wordt een *chataat* [zondoffer] te brengen voor onopzettelijke overtreding, hetzij één *korban*, twee of meer. Het hoofdstuk besluit met een discussie over de minimale afmeting die voor verschillende voorwerpen vereist is, om tot een *chataat* te worden verplicht, wanneer men ze over openbaar terrein vervoert.

Het achtste hoofdstuk gaat verder met deze discussie.

Het negende hoofdstuk gaat voor het grootste deel helemaal niet over Sjabbat, maar behandelt diverse halachot die geleerd worden uit bijbelverzen door middel van een *asmachta*. Eén van de behandelde onderwerpen is de welbekende verhandeling over *Kabbalat HaTora*. Het hoofdstuk eindigt dan met het onderwerp van de vereiste afmeting voor het dragen over openbaar terrein op Sjabbat.

Hoofdstuk tien behandelt in hoofdzaak de *melacha* van dragen; speciaal de manier waarop men draagt. Gewoon dragen is verboden *mid'oraita*, terwijl op een ongewone manier dragen, *kil'achar jad* (lett. 'met de achterkant van de hand') verboden is *mid'rabbanan*. De Gemara gaat dan verder met de basisprincipes van *kil'achar jad* en *melacha sjëëina tsricha le-goef* (een *melacha* die niet gedaan wordt voor zijn normale doel).

Het elfde hoofdstuk behandelt de halachot van het gooien of passeren van het ene domein naar het andere. Ook wordt hier het verbod op het dragen over vier *amot* over openbaar terrein op Sjabbat behandeld en verschillende wetten die geleerd worden van de manier waarop de Leviëten de balken van het Misjkan droegen.

De rest van het traktaat zullen wij, *Be'ezrat Hasjem* [met G-ds hulp] bespreken wanneer wij halverwege gekomen zijn.